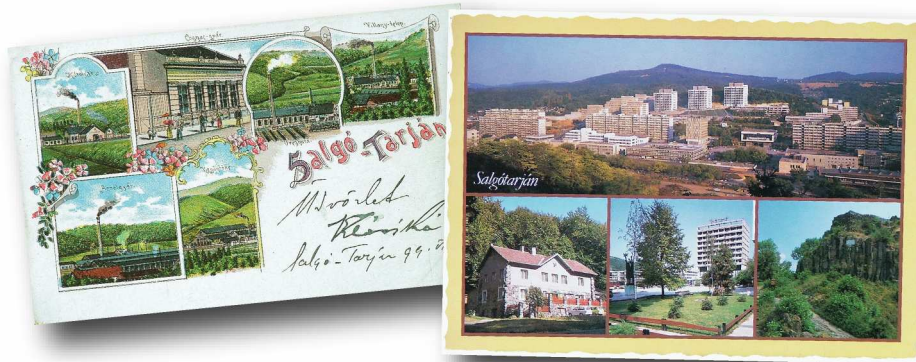

A KÉPESLAP, MINT A TURIZMUSMARKETING FONTOS ESZKÖZE; TÁJESZTÉTIKAI VIZSGÁLATOK A MEDVES-TÉRSÉG TERÜLETÉN¹

Karancsi Zoltán² – Horváth Gergely³ – Kiss Andrea⁴

Bevezetés

A 19. század második felében megjelenő képes levelezőlap a század végére már hazánkat is meghódította. Kutatási területünkön is azóta játszik fontos szerepet a medvesi táj, az itt található kultúrtörténeti emlékek, valamint települések megismertetésében, „eladásában” (1. kép). Bár ez az egyszerű reklámhordozó minden időben az adott kor ízlésvilágát tükrözte, a feladata mégis mindig ugyanaz volt, ti. hogy bemutassa a terület különböző értékeit, s ezáltal felkeltse az érdeklődést az adott táj iránt, ami gyakran utazáshoz is vezetett. Egy utazásnak ugyanis ritkán célja valami teljesen új megtekintése, sokkal inkább az a remény, hogy átéljük azt a valóságot, ami másnak már sikerült.

1. kép. A Medves-vidék első (1899) és az egyik utolsóként megjelent képeslapja (fotó: Karancsi)

Korábbi tanulmányainkban részletesen feldolgoztuk a Medves-térség képeslapjain megjelenő motívumokat (Karancsi – Kiss 2006), majd egy klasszikus, a legtöbb eddig kiadott képeslapon szereplő képeslapmotívum (Salgó vára) megjelenítésének változásait követtük nyomon (Karancsi – Horváth – Kiss 2006).

Ebben a tanulmányunkban azt vizsgáltuk meg, hogy a 21. században, az Internet, a mobiltelefon és a digitális televíziózás korában milyen szerepe maradt a tájat, a környezetet ábrázoló képeslapoknak az emberek közötti kommunikációban? Mennyire veszik igénybe ma a képeslevelezőlap-küldés szolgáltatását a térségben élők és az ide látogatók? Egyáltalán ismerik-e (használgatják-e valamire) a terület természeti és kultúrtörténeti értékeit bemutató képesla-

¹ A tanulmány az OTKA támogatásával (T046373 és T048734) készült.

² Szegedi Tudományegyetem, JGYPK, Alkalmazott Természettudományi Intézet, Földrajzi és Ökoturisztikai Tanszék, karancsi@jgypk.u-szeged.hu

³ Eötvös Loránd Tudományegyetem, Földrajz- és Földtudományi Intézet, Környezet- és Tájföldrajzi Tanszék, horvathg@ludens.elte.hu

⁴ Szegedi Tudományegyetem, TTIK Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék, kissandi@earth.geo.u-szeged.hu

pokat? Végül mindezen kérdések megválaszolásával a képeslapok tájmenedzsmentben és a turizmus-marketingben betöltött szerepéről is választ kapunk. Hasonló jellegű kutatások folytak a Káli-medencében (Horváth – Kiss – Czinege 2004) és jelenleg feldolgozás alatt van egy gyulai és Balaton-felvidéki (Zánka-Révfülöp) felmérés is.

Kutatási módszerek

A feltett kérdésekre kérdőívezés módszerével kerestük a válaszokat. 2006 nyarán Salgótarjánban szólítottunk meg véletlenszerűen embereket, hogy képeslapküldő szokásaikról érdeklődjünk. Sajnos a megszólított személyek jelentős része nem volt igazán közreműködő, vagyis csak kb. minden harmadik megszólított személy válaszolt a kérdéseinkre. A város néhány szálláshelyén kihelyezett önkitöltős kérdőíveinkkel sem volt nagyobb szerencsénk. Olyan szálloda is volt, ahol még azt sem engedték meg, hogy ott hagyjuk a kérdőíveinket, mondván: hogy „ide pihenni jönnek az emberek, ne fárasztuk őket ezzel”. Ezek után nem volt meglepő, hogy a várt mennyiség töredékét sikerült csak begyűjtenünk.

A kérdőívezés előtt terepszemlét tartottunk. Megnéztük, jelenleg hány képeslap kapható a városban és milyen könnyen lehet azokhoz hozzájutni. Meglepő eredmény volt, hogy jelenleg alig 14 féle képes levelezőlap van forgalomban. Ebből csupán kettő, ami egyképes lap, a többi mozaikos fotó típusú képeslap. Számunkra meglepő volt, hogy a legtöbb képeslap ingyenes, mivel ezek elsődlegesen reklámcélokat szolgálnak (pl. egyikük egy fogadó reklámjaként került kiadásra). Ugyanakkor nem minden képeslap kapható meg egy helyen (általában 3-4 féle/hely), ezért egyes lapok beszerzése igen körülményes. Tulajdonképpen az árusítóhelyek száma és elhelyezkedése sem megfelelő, hiszen a legtöbb természeti és kultúrtörténeti látnivalónál hiányzik ez a szolgáltatás, és nem sokan vállalkoznak arra, hogy a legközelebbi boltot, postát megkeressék. Így leginkább a városközpontban található üzletekben (papír-, könyvesboltok, posták, múzeumok és Tourinform iroda) szerezhetők be a Medves-vidéket, illetve a településeket bemutató képeslapok egyes példányai.

A kérdőívek kiértékelése

Összesen 249 db értékelhető kérdőív született meg, a kitöltők közül 108 fő (hazai) turistaként látogatott a területre, a többi (141 fő) helyi lakosként válaszolt képeslapküldő szokásokat felmérő kérdéseinkre. Mind a végzettség, mind pedig az életkor alapján is igen heterogén réteget alkotnak a válaszadók, így a válaszok elég reprezentatívnak tűnnek, véleményünk szerint alkalmasak a célkitűzésben megfogalmazott kérdések megválaszolására.

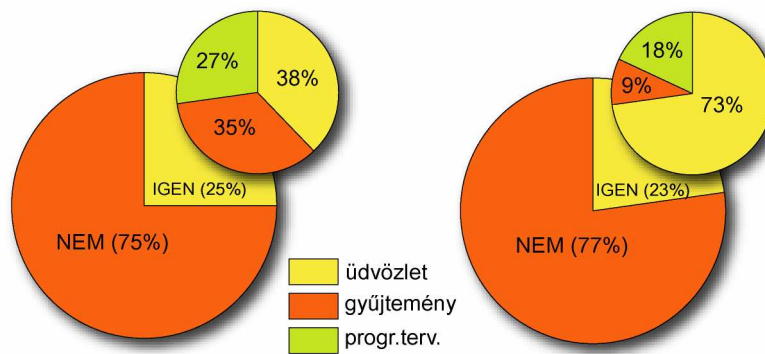
A kérdőív néhány kérdésének megfogalmazásában természetesen volt különbség aszerint, hogy turistának vagy helyi lakosnak tettük fel (ezért két változatban készültek a kérdőívek). A kapott válaszok alapján készített kördiagramok is párban készültek, a bal oldali mindig a turisták, míg a jobb oldali a helyi lakosok válaszait tükrözik.

Az első két kérdéssel, miszerint *Vásárolt-e a Karancs–Medves-vidék területén készült képeslapot? (helyi lakosoknak: Szokott-e a Karancs–Medves-vidék területét bemutató képeslapot venni? 1. ábra)*, illetve *Kapott-e már a Karancs–Medves-vidékről képeslapot? (helyi lakosoknak: Szokott-e a Karancs–Medves-vidékről képeslapot kapni? 2. ábra)* azt kívántuk megtudni, hogy mennyire kompetensek a válaszadók a kérdőívezés témáját illetően, és milyen kapcsolatban állnak a kutatás tárgyával, a képeslappal.

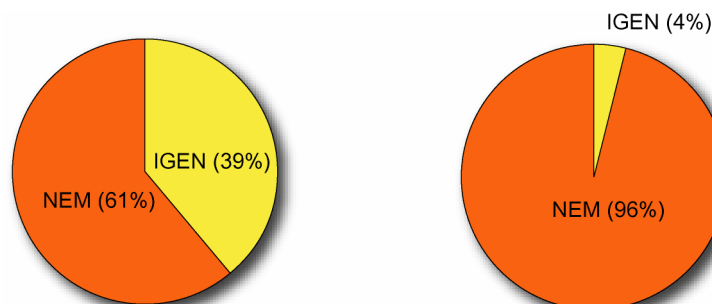
A kapott válaszok nem okoztak különösebb meglepetést. Mind a turisták, mind pedig a helyi lakosok kb. negyede vásárolt, vagy szokott venni a Medves-vidéket ábrázoló képeslapot. Ez az arány talán a turisták esetében szokatlan, hiszen azt gondolnánk, hogy valamilyen formá-

ban általában küldenek üdvözlőt azok, akik üdülnek, kirándulnak. Ez az eszköz ma gyakran a mobiltelefon, amellyel lefényképezik a tájat és üdvözlő sms-ként elküldik szeretteiknek (legalábbis legtöbbször ezt a magyarázatot adták azok közül, akik a nemmel válaszoltak erre a kérdésre). Többen voltak olyanok is, akik azt az egy-két napot, amíg itt tartózkodnak, nem tartják olyan hosszú időnek, hogy erről tájékoztassák a barátokat, ismerősöket).

Az igennel válaszoló turisták nagyjából egyenlő arányban üdvözlőküldés, gyűjteménygyarapítás és programtervezés céljából, míg a helyi lakosok közel háromnegyede üdvözlőküldés miatt vásárol képeslapot.

1. ábra. Vásárolt-e a Karancs–Medves-vidék területén készült képeslapot? (helyi lakosoknak: Szokott-e a Karancs–Medves-vidék területét bemutató képeslapot venni?)

2. ábra. Kapott-e már a Karancs–Medves-vidékről képeslapot? (helyi lakosoknak: Szokott-e a Karancs–Medves-vidékről képeslapot kapni?)

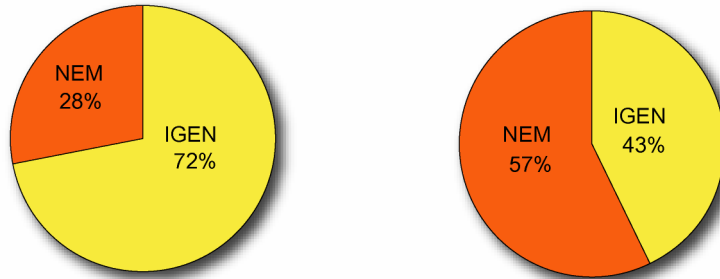
A második kérdés (2. ábra) is a várt eredményt hozta. A turistákkal ellentétben a megkérdezett helyi lakosok ritkán kapnak képeslapot a területről (4%).

Arra a kérdésre, hogy *Megnézik-e, hogy milyen kép van a képeslapon?*, mindenki igennel válaszolt. Ezzel a kérdéssel azt vizsgáltuk, hogy egy képeslap valóban betölti-e reklámhordozó funkcióját. (korábbi kérdőívezés során [Horváth – Kiss – Czinege 2004] a megkérdezettek 2 %-a válaszolt nemmel erre a kérdésre).

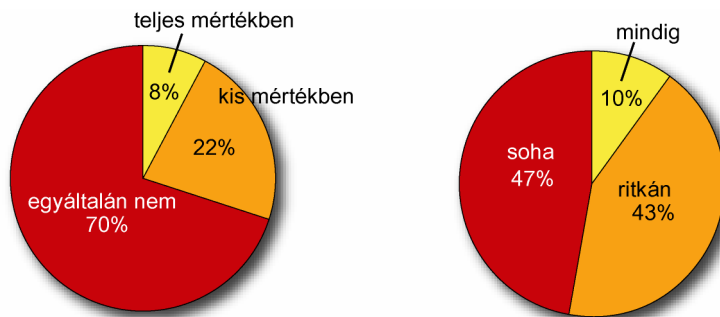
A következő kérdést (3. ábra) – *Amikor kirándul a Karancs–Medves-vidéken, szokott-e képeslapokat böngészni?* – azért tettük fel, hogy a vásárláson kívül legalább megnézik-e a képeslapokat esetleg programtervezés céljából. A turisták közel háromnegyede igen választ adott, de a helyi lakosok 43%-a is jó arányt jelent.

Amikor konkrétan rákérdeztünk, hogy *Mennyire játszott szerepet egy kapott képeslap abban, hogy idejött? (helyi lakosoknak: Egy a Karancs–Medves-vidékről kapott képeslap mennyire játszott [játsszik] szerepet abban, hogy hova kirándul?* 4. ábra) mind a turisták, mind a helyi

lakosok csupán 8%-a, illetve 10%-a jelölte be azt, hogy egy képeslap miatt választották a területet (játszik szerepet abban, hogy hova kirándul), de talán meglepő, hogy erre a kérdésre a helyi lakosok adták a több igen választ. Viszont nem tekinthető megnyugtatónak a turisták 70%-ának (!) és a helyi lakosok 47%-ának az „egyáltalán nem” és „soha” válasza.

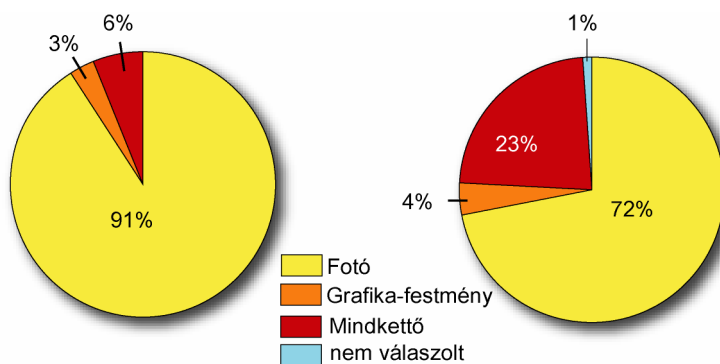

3. ábra. Amikor kirándul a Karancs-Medves-vidéken, szokott-e képeslapokat böngészni?

4. ábra. Mennyire játszott szerepet egy kapott képeslap abban, hogy idejött? (helyi lakosoknak: Egy a Karancs-Medves-vidékről kapott képeslap mennyire játszott (játszik) szerepet abban, hogy hova kirándul?)

Rákérdeztünk arra is, hogy *Milyen típusú képeslapok tetszenek* a megkérdezetteknek (5. ábra)? A turisták legnagyobb része (91%) a fotó típusút jelölte meg, de a helyi lakosok többsége (72%) is ezt a típust kedveli. Ennél a kérdésnél már volt néhány bizonytalan kitöltő is, aki nem tudta eldönteni, mit válaszoljon, ezért inkább üresen hagyta a jelölőköckét.

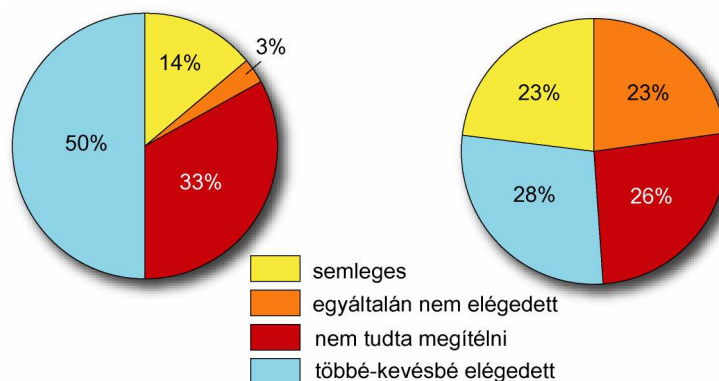
5. ábra. Milyen típusú képeslapok tetszenek Önnek?

Megkértük a kérdőív kitöltőit, hogy a választott típuson belül rangsorolják 1-7-ig, hogy milyen témájú képeslap tetszik nekik. Mindezt úgy, hogy akár több téma is kaphat azonos értéket. A választható témák a következők voltak:

- **tájkép** (természeti táj, természeti forma, kultúrtáj);
- **látkép** (magasból készített, nagyobb területet átfogó kép);
- **település, településrészlet** (utca, tér);
- **épület** (vár, templom, rom, szálloda, étterem stb.);
- **szórakozás, kikapcsolódás** (strand, fürdőzés, sportesemény, fesztivál stb.);
- **humoros, karikatúra**;
- **mozaikos** (több fotó egy képeslapon).

Összesítve a rangsorokat a legjobban tetsző képeslaptémák a tájkép és a látkép voltak, a legkevésbé pedig a szórakozás, kikapcsolódás és a humoros, karikatúra témák tetszettek. A mozaikos csak a középmezőnyben végzett. Ennek ellenére a ma kapható 14 féle képeslapból 12 ilyen, aminek az az oka, hogy így egy képeslapra minden fontos látnivaló felkerülhet függetlenül attól, hogy az egyes képek mérete már az élvezhetőség határát súrolja.

Ezek után azt a kérdést is feltettük, hogy *Mennyire elégedett a Karancs–Medves-vidék képeslapjaival* (6. ábra)?

6. ábra. Mennyire elégedett a Karancs-Medves vidék képeslapjaival?

Feltételezve, hogy valóban ismerik a képeslapokat, a turisták fele elégedett velük, bár ennél a kérdésnél mindenképpen mérvadóbb a helyi lakosok véleménye, hiszen ők feltételezhetően jobban ismerik a környezetüket, tehát valóban meg tudják ítélni, hogy minden fontos érték megtalálható-e a képeslapokon. Közülük 28% elégedett a képeslapokkal, ugyanakkor 23% egyáltalán nem elégedett. A semleges válaszok ebben az esetben azokat a bizonytalan válaszadókat jelzi, akik nyíltan bevallják, hogy nem ismerik eléggé ahhoz a képeslapokat, hogy dönteni tudjanak (turisták: 14%, helyi lakosok: 23%). Elgondolkodtató viszont, hogy létezik a válaszadóknak egy másik, nagyobb csoportja, akik szerint annak ellenére, hogy ismerik a képeslapokat, mégsem tudnak (vagy akarnak) erre a kérdésre válaszolni (!). Ezt a választ a turisták 33%-a, ill. a helyi lakosok 26%-a adta.

Mindezek után az előző válaszokhoz kapcsolódva a következő kérdésünk: *Ön mit ábrázolna még a Karancs–Medves-vidék képeslapjain? Állítson össze maximum 5 látnivalóval egy listát!* A kérdésben talán nem kapott elég hangsúlyt a „még” szó, vagy felületesen olvasták el a kérdést, mert nagyon sokan jelöltek meg olyan objektumokat is, amelyek már rajta vannak a jelenleg kapható képeslapokon (persze néhányan azok közül is beírták a már képeslapon szereplő objektumokat, akik korábban bevallották, hogy nem nagyon ismerik a terület képeslapjait).

A válaszokat részletesebben elemezve megállapítható, hogy a turisták 42%-a jelölte meg Salgót és Somoskőt, azaz a terület két híres várát (vagy csak az egyiket), holott ez a leggyakoribb motívum a képeslapokon (Karancsi – Horváth – Kiss 2006). A legérdekesebb képeslap-témaként jelölték még a medvét (gondolván, hogy a Medves név elnevezése a medvés jelzőből származik, ami tévedés), a növényeket (pl. fenyves), a népviseletet, a szórakozási lehetőségeket (ez a fiatalabb megkérdezettek igénye) és a salgótarjáni városközpont (amit bár felújítottak, még mindig tükrözi a szocialista realizmus stílusjegyeit).

A helyi lakosok közül 30% ugyancsak Salgó, 22% Somoskő várát (esetleg mindkettőt) jelölte meg. Az ő esetükben azonban már tényleg megjelentek azok az értékek is, amit csak a lokálpatrióták ismernek és a helyi természetvédők nem igazán örülnének, ha ezek a helyek nagyobb ismertségre tennének szert, habár kétségtelenül igen attraktívak. Ilyen a (növény és állatvilága miatt) szigorúan védett Gortva-völgy a Gortva zuhataggal (Drexler – Horváth – Karancsi 2003, 2. kép), vagy a Zagyva forrásvidéke, amely bár nem szigorúan védett, de csak

1. kép. A Medves-vidék első (1899) és az egyik utolsóként megjelent képeslapja (fotó: Karancsi)

fokozott ellenőrzés mellett látogatható terület. A Karancs-hegység a kilátóval és a kápolnával már jó választásnak tűnik (régebbi képeslapokon gyakran fel is tűnik ez a motívum). Meglepő, hogy a bányák képét is hiányolták a képeslapokról. Sajnos ezek egy része elhanyagolt állapotban van, néhányat azonban már sikerült rekultivációval természetesebb környezetté alakítani. Van egy bánya (Közép-bánya), amely bányatavával igazán festői tájképet alkot (3. kép) és nyáron a helyiek gyakran látogatják rekreációs céllal. Sajnos infrastrukturális hiányosságok miatt, közegészségügyi szempontból válhat veszélyessé, egyébként a megközelítése sem egyszerű. Ezen hiányosságok megszüntetése után valóban komoly attrakcióvá válhat.

Jó ötletnek tartjuk azt az igényt is, hogy legyenek olyan képeslapok, amelyek egykori és mai helyszínek fotóit teszi egymás mellé (ilyen volt, ilyen lett). Ezek alkalmasak a változások látványos bemutatására is.

Talán kicsit meglepő, hogy pl. egy diplomás középkorú hölgy olyan igényeket is megfogalmazott, hogy óvodák, kultúrházak, buszmegállók (!) is szerepeljenek képeslapokon. Ezek után már nem volt váratlan egy motoros fiatal férfi azon igénye sem, hogy supercross pályát (már, ha van ilyen?) szeretne látni képeslapon.

A turisták olyan feladatot is kaptak, hogy állítsanak fel fontossági sorrendet azon értékek között, amelyek a táj vonzerejét jelenthetik, illetve amelyek miatt felkeresték a területet.

3. kép. Közép-bánya bányatava (fotó: Karancsi)

Ilyen vonzerők

- a terület természeti értékei;
- a terület tájképi szépsége;
- a terület kultúrtörténeti értékei (műemlékek, ipari emlékhelyek, múzeumok) ;
- helyi kulturális programok;
- és a pihenés.

A legtöbben – nem meglepő módon – a terület természeti értékeit és a táj szépségét emelték ki, ugyanakkor a kulturális programokat és a pihenést, mint rekreációs tevékenységet tartották legkevésbé vonzóknak (persze az is felmerül kérdésként, hogy a kulturális programoknak megfelelő-e a marketingje?). Ez teljesen megegyezik a helyi lakosok véleményével, akik azt a feladatot kapták, hogy ugyanebből a listából fontossági sorrendben válasszák ki, mit ajánlanának turistáknak.

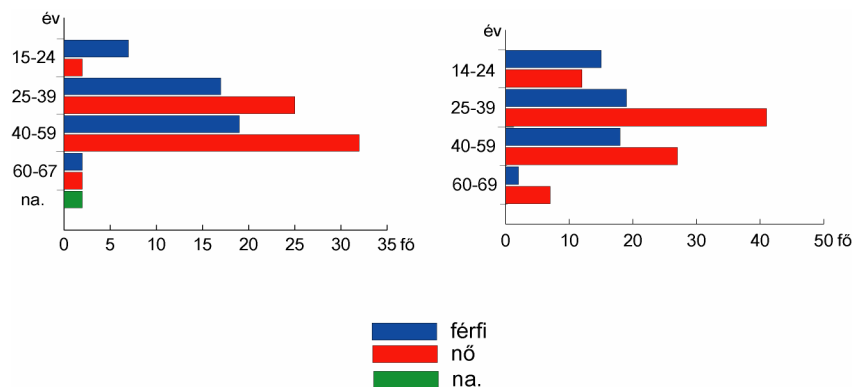
Végül arra a kérdésre, hogy *Ha kirándulni megy, elsősorban miért teszi?* a következő válaszok születtek (a: turisták, b: helyi lakosok; dőlt betűkkel az egyéb kategóriába, a válaszadók által beírt vélemény került):

- keresem a természetben a harmóniát, a nyugalmat:	a: 75, b: 90;
- barátaimmal szórakozok:	a: 23, b: 45;
- azért, hogy „legyőzzem a természetet” (pl. teljesítménytúra)	a: 7, b: 18;
- <i>kellemes családi program</i>	a: 5, b: 1,
- <i>motorozás</i>	a: 0, b: 1,
- <i>sport, futás, kerékpározás</i>	a: 1, b: 5,

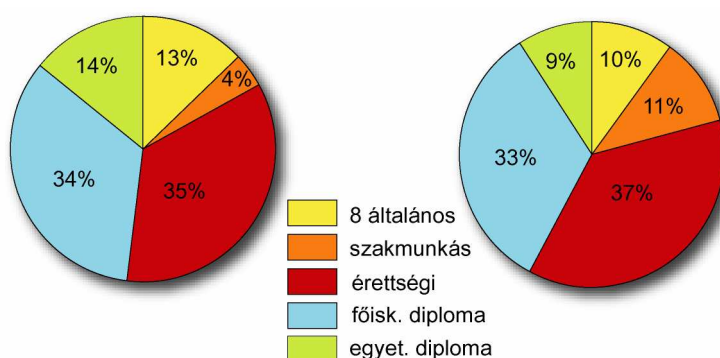
Megjegyzendő, hogy a felkínált javaslatokból lehetőség volt több választásra is.

A kérdőív részét alkotta még néhány személyes jellegű adat is. Az ezekre adott válaszok alapján a kérdőívet kitöltők kor és nem szerinti megoszlását a 7. ábra mutatja. Érdekes, hogy a turisták között volt két olyan is, akik nem vállalták fel az életkorukat és a nemüket, ők szerepelnek a grafikonban zöld színnel. Az ábráról leolvasható az is, hogy elsősorban a középkorú hölgyek méltattak válasza bennünket, a férfiak inkább elutasítók voltak.

A válaszadók legmagasabb iskolai végzettségéről is érdeklődtünk. Megoszlásukat a 8. ábra mutatja. Mind a turisták, mind pedig a helyi lakosok között az érettségivel és a főiskolai dip

7. ábra. A kérdőívet kitöltők kor és nem szerinti megoszlása

8. ábra. A válaszadók legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlása

lomával rendelkezők vettek részt legnagyobb arányban a kérdőívek kitöltésénél. A turisták között a szakmunkás, a helyi lakosok között az egyetemi végzettségű volt a legkevesebb. Még változatosabb a kép, ha foglalkozások szerint is vizsgáljuk a résztvevőket. A nyolc általánost végzettek között ugyanis a turistáknál 3, a helyi lakosoknál 11 tanuló volt. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy egy ilyen felmérésben mennyire tükröződik a térség legnagyobb társadalmi problémája, a munkanélküliség. A helyi megkérdezettek között 12 munkanélküire lelünk (3 fő nyolc általánost végzett, 5 fő szakmunkás és 4 fő érettségizett), míg a turisták között 4 fő vallotta magán munkanélkülinek (mindannyian diplomások). Az ügyvéd, orvos, tanár, eladó, postás, gépkocsivezető, nyugdíjas, tanuló foglalkozások mellett találtunk szakmunkás vasalót, érettségizett takarítónőt, sőt egy diplomás életművészt (!) is.

Következtetések

Vizsgálataink alapján megállapítható, hogy még ma is van igény a képeslapokra, azokat mind a turisták, mind pedig a helyi lakosok megvásárolják, persze ennek feltétele, hogy legyen választék és azokat minél több helyen árusítsák is. A turisták előszeretettel használják a képes levelezőlapokat nem csak üdvözküldésre, hanem programtervezéshez, sőt újra reneszánszáért a képeslapgyűjtés is. Hazánk több településén találkozhatunk az újra nyomtatott reprint kiadványokkal, remélhetőleg hamarosan Salgótarján is követi e példát, hiszen sok kivételesen szép képeslap jelent már meg ebben a térségben. Természetesen a képeslapoknak nemcsak a mennyiségi, hanem a minőségi bővítése is kívánatos. Végül, de nem utolsósorban a térség

idegenforgalmának fellendítése szempontjából is elengedhetetlen, hogy a Karancs–Medves-vidéket látogatható természeti és kultúrtörténeti értékeivel reklámozzuk.

Köszönetnyilvánítás:

A szerzők köszönetüket fejezik ki Póczos Sándornak és Drexler Szilárdnak, akik segítettek a kérdőívezés technikai lebonyolításában.

Irodalom

- Horváth M.–Kiss A.–Czinege A. (2004): Tájéesztétika és tájmenedzsment kapcsolata képeslapok példáján: A Káli-medence. – *A földrajz kurrens eredményei. II. Magyar Földrajzi Konferencia*, CD. SZTE TTK Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék, Szeged.
- Karancsi Z.–Kiss A. (2006): Tájéesztétikai vizsgálatok a Medves-térség területén: A táj képi szerepe és a tájképművészet értékelése képeslapokon. *II. Magyar Tájökológiai Konferencia* (megjelenés alatt). <http://www.geography.hu/karancsi/>
- Karancsi Z.–Horváth G.–Kiss A. (2006): Tájéesztétikai vizsgálatok a Medves-térség területén: Egy klasszikus képeslap motívum megjelenítése. – *A III. Magyar Földrajzi Konferencia tudományos közleményei*, CD, Budapest
- Drexler Sz.–Horváth G.–Karancsi Z. (2003): Turizmus, természetvédelem és tájhasznosítás kapcsolata egy nógrádi kistájrészlet példáján. – *Földrajzi Közlemények*, 127. 1-4. pp. 45-62.

Ábraalírások

1. ábra. Vásárolt-e a Karancs–Medves-vidék területén készült képeslapot? (helyi lakosoknak: Szokott-e a Karancs–Medves-vidék területét bemutató képeslapot venni?)
 2. ábra. Kapott-e már a Karancs–Medves-vidékről képeslapot? (helyi lakosoknak: Szokott-e a Karancs–Medves-vidékről képeslapot kapni?)
 3. ábra. Amikor kirándul a Karancs-Medves-vidéken, szokott-e képeslapokat böngészni?
 4. ábra. Mennyire játszott szerepet egy kapott képeslap abban, hogy idejött? (helyi lakosoknak: Egy a Karancs–Medves-vidékről kapott képeslap mennyire játszott (játszik) szerepet abban, hogy hova kirándul?)
 5. ábra. Milyen típusú képeslapok tetszenek Önnek?
 6. ábra. Mennyire elégedett a Karancs-Medves vidék képeslapjaival?
 7. ábra. A kérdőívet kitöltők kor és nem szerinti megoszlása
 8. ábra. A válaszadók legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlása
1. kép. A Medves-vidék első (1899) és az egyik utolsóként megjelent képeslapja (fotó: Karancsi)

2. kép. A Gortva-völgy, a Gortva-zuhataggal (fotó: Karancsi)

3. kép. Közép-bánya bányatava (fotó: Karancsi)